

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

С.О.Костилева

ХІІ СТУДЕНТСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ „УКРАЇНА: ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА, ПАМ'ЯТЬ” (22-23 квітня 2009 р.)

22-23 квітня 2009 р. у Національному технічному університеті України „КПІ” відбулася ХІІ студентська науково-практична конференція „Україна: історія, культура, пам'ять”. Ініціатором заходу традиційно виступила Кафедра історії ФСП, співorganizаторами – Державний політехнічний музей і Науково-технічна бібліотека, у залах якої проходила робота форуму.

У засіданнях конференції взяли участь понад 250 студентів – насамперед інститутів та факультетів НТУУ „КПІ” – ІТС, ФСП, ТЕФ, ФЕА, РТФ, ФЕЛ та ін. Відгукнулися на запрошення й студенти інших вищих навчальних закладів столиці – Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, Державного економічно-технологічного університету транспорту, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інституту міжнародних відносин того ж університету, Київського національного університету внутрішніх справ, Національного педагогічного університету імені Н.П.Драгоманова, Національного університету біоресурсів і природокористування України. Радо вітали в Києві і делегацію з НТУ „ХПІ”. На превеликий жаль, через ускладнення, пов'язані з економічною кризою, не змогли приїхати до Києва студенти з інших країн та регіонів України, хоча чимало з них попередньо виявили бажання долучитися до учасників конференції.

Фотографії №№ 1 – 6. Їх треба вмістити на окремій сторінці всі, а підзаголовок до всіх один: На ХІІ студентській науково-практичній конференції „Україна: історія, культура, пам'ять” (22-23 квітня 2009 р.)

Гаслом цьогорічної конференції став вислів видатного українського поета, публіциста і громадського діяча Максима Рильського „Хто не знає свого минулого, той не гідний свого майбутнього”, а її метою – сприяння міждисциплінарним дослідженням молоді у сфері гуманітарного (насамперед історичного), соціального і науково-технічного знання в їх конкретному соціокультурному контексті, поглиблення співпраці між вищими навчальними закладами і науковими установами. Поза всяких

сумнівів, досягнути поставленої мети вдалося, і найкращий доказ цього – виявлені на усіх етапах роботи конференції активність, гарні здібності наших студентів до творчої наукової праці.

Розпочалася конференція пленарним засіданням, що його відкрив заступник першого проректора з навчальної роботи, доктор технічних наук, професор В.Тимофєєв. Він наголосив неабияку важливість обміну науковими думками і побажав усім учасникам плідної роботи. Від імені Асоціації істориків вищої школи молодь привітав професор Б.Ковальський. Завідувач кафедри історії, професор С.Костилова розповіла про важливу роль дисциплін гуманітарного циклу у підготовці майбутніх технічних спеціалістів. З цікавістю вислухали присутні доповіді директора Державного політехнічного музею Н.Писаревської про популяризацію історії розвитку науки і техніки музейними засобами та представниці Державної науково-технічної бібліотеки І.Булах про склад книжкового фонду бібліотеки, його чималий потенціал для наукової роботи. Учасникам була представлена виставка книжок з історії Другої світової війни, приурочена до 65-ї річниці звільнення України від німецько-фашистських загарбників.

Пленарне засідання продовжили доповіді аспірантів кафедри історії ФСП О.Короткової, Ю.Хмеленка, а також студентів – учасника заключного туру Всеукраїнської олімпіади з історії Д.Герчанівського (ФСП), В.Міщенко (ВІТІ НТУУ „КПІ”), І.Зеленої, (КНУВС), М.Лазебника (НУБіПУ) та ін. Доповідачі зосередились на висвітленні різних аспектів функціонування освітнього і наукового просторів сучасної України, новітніх методологічних та методичних підходах ведення науково-дослідної роботи. Особливе пошвавлення аудиторії викликала презентація Юрія Хмеленка, який на прикладі доби Української Центральної Ради продемонстрував ефективність застосування для аналізу соціальних систем синергетики – міждисциплінарного напряму, винайденого фізиком-теоретиком, професором Штутгартського університету Германом Хакеним.

Після перерви учасники розподілились на чотири тематичні секції, і конференція продовжила свою роботу. Питання етнокультурного і етнополітичного розвитку України обговорювались на першій секції (модератор – доцент кафедри історії С.Білявська, секретар – студентка ФСП А.Абасова). Важливо відзначити, що доповідачі здебільшого орієнтувались не на моноетнічний, а на поліетнічний підхід у дослідженні подій минулого. Відтак, проблематика виступів охоплювала широке коло питань, пов'язаних з історичного долею як українців (В.Пряміцин, ФПС; Ю.Гамарчук, ФЕА), так і кримських татар (Є.Король, ФТІ), греків

(В.Січковський, ФТІ), інших етнічних груп, сукупність яких і становить сучасне визначення поняття українська політична нація.

Кілька доповідачів виступили на тему етнополітики сучасної української держави. Учасники обговорили концепцію етнополітики (Толстенокова, РТФ), її стратегічні напрями (К.Солохненко, РТФ), соціальний аспект (Г.Мазуркевич, РТФ), регіональні особливості (А.Капітоненко, ФМФ). Не залишились поза увагою і такі актуальні проблеми, як стан і перспективи національно-етнічного відродження України (А.Абрамович, РТФ), діяльність органів державної влади України щодо облаштування, адаптації та інтеграції кримських татар в українське суспільство (В.Ширай, КНУ ім. Тараса Шевченка) та ін. У ході дискусій учасники дійшли одностайної думки, що пріоритетним інтересом сучасної України є збереження національної злагоди і миру, і що цього не можна досягти без законодавчого забезпечення та реалізації на практиці прав різних етнонаціональних спільнот, комплексного вирішення їх економічних, соціальних і культурних проблем.

Приємною несподіванкою стало виявлене студентами неабияке зацікавлення проблемами історичної регіоналістики і топоніміки. На етапі розгляду заявок на участь у конференції бажаючих представити результати своїх дослідів саме у цих напрямках досліджень виявилось так багато, що оргкомітет знайшов за доцільне винести їх обговорення в окрему підсекцію. Доповідачі розповіли про природні, історико-культурні та політичні умови формування назв Білої Церкви (Г.Лациба, ВПІ) і Боярки (А.Криницька, НУБіПУ), Ржищева (О.Оноко, ВПІ) і Сміли (А.Довгалюк, ВПІ), звернули увагу на особливості історичного розвитку Кам'янець-Подільського (Л.Мельниченко, ФЛ), Львова (А.Пастушенко, ФЕА), Чернівців (О.Боркунова, ФЕА) та ін. Учасники звернули увагу на те, що у створенні первісних назв багатьох населених пунктів домінувала творча активність самих мешканців. Топоніми, засновані на романтичних легендах або ж зумовлені ландшафтними особливостями, виконували не ідеологізовану, а суто прагматичну функцію означення відмінності. Натомість численні політико-ідеологічні перейменування населених пунктів, вулиць України, як правило, слугували цілком конкретним пропагандистським завданням і нерідко були прямо пов'язані із затвердженням нового політичного режиму. Останню тезу на конкретно-історичному матеріалі добре обґрунтувала у своєму виступі студентка факультету менеджменту Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій Є.Половецька, яка зацікавилась історією перейменування українських міст під час Другої світової війни. Торкаючись завдань сучасної топонімічної політики, учасники конференції відзначили необхідність розробки наукових критеріїв оцінки історичної

значущості тих чи інших назв і наголосили шкідливість надмірної політизації цієї справи. Принагідно відзначимо, що 17 травня цього р. Президент України В.Ющенко, шануючи у Биковні жертви політичних репресій, поінформував громадськість про те, що лише протягом 2007-2008 р. в Україні вже демонтовано більше 400 пам'ятників діячам комуністичного періоду, і перейменовано більше 3 тис. топографічних назв, які носили їхні імена.

Під час роботи другої секції „Досвід державотворення та право творення” (модератор – доцент кафедри історії В.Строчилю, секретар – студентка ФСП В.Складанюк) обговорювались питання, пов'язані з історією становлення і розвитку державності України, формуванням її конституційних засад, функціонуванням її державно-правових інститутів. Змістовністю відзначались представлені на конференцію доповіді, присвячені аналізу конституції Пилипа Орлика та її ролі у формуванні демократичних засад розбудови української держави (Б.Шандурський, ФСП), історико-правовій оцінці українсько-московського договору 1654 р. (Н.Ланевич, ФСП), державотворчій діяльності Української Центральної Ради (О.Гаркушин, ФЕА), причинах поразки української національної революції 1917-1920 рр. (М.Дубняк, ФСП), особливостям входження УСРР до складу Союзу РСР (Є.Бичко, ФСП), специфіці „українського питання” в політиці фашистського рейху (А.Полтавська, ІТС), проблемам розбудови української держави на початку 1900-х рр. (Т.Мошняга, ФЕА) та ін. У полі зору учасників секції перебували й окремі аспекти політико-правових вчень про державу. Одразу два учасники виголосили доповіді про Миколу Міхновського – ідеолога самостійницького руху, одного з перших розробників концепції і принципів створення незалежної держави: О.Курпієва (ХТФ) зосередила свою увагу на подробицях непростого життєвого шляху визначного юриста і громадського діяча, Є.Кирик (ФЕА) – на його публіцистичних творах, які відбивали політичні, правові й філософські аспекти буття української нації і держави.

Не можна також не відзначити особливу зацікавленість студентів воєнною історією (історією війн і воєнного мистецтва, окремих збройних формувань, проблемами військового будівництва тощо). Серед багатьох, запропонованих у цьому контексті тем, відзначимо доповіді про участь запорізьких козаків у Хотинській війні 1621 р. (Т.Остапчук, НУБіПУ), „Азовське сидіння” (Т.Титаренко, НУБіПУ), особливості воєнного мистецтва українського козацтва (Е.Лихошерст, НУБіПУ) і січових стрільців (А.Завгородня, ФЛ), розбудову і бойову діяльність українського флоту в 1917-1918 рр. (Д.Одінцов, ФЕА), шляхам і напрямам реформування збройних сил України на сучасному етапі (Р.Синюк, КНУВС) та ін.

Ряд доповідачів зосередили увагу на аналізі проблем державотворення і правотворення в сучасній Україні. Зокрема, учасники обговорювали специфіку і завдання конституційної реформи (М.Кравчук, ФСП), досвід і перспективи розвитку в країні інвестиційного права (О.Костилюв, ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка), цілі і завдання зовнішньої політики нашої держави (М.Кузнецов, РТФ). Безперечно корисною була й дискусія довкола такої важливої проблеми, як дотримання прав людини в Україні. Історичний аспект цього питання представив М.Тараненко (ФСП). Натомість Д.Тинна (ФСП) звернула увагу на труднощі впровадження у законодавство України міжнародних норм щодо забезпечення прав жінок, а також на потребу вирішення й вдосконалення на практиці низки проблем щодо рівності статей. Загалом у ході дискусії учасники визнали, що законодавство сучасної України гарантує права і свободи особистості, однак існують певні проблеми із дотриманням цього законодавства, практичним його застосуванням. Відзначимо, що критичні думки студентів вповні кореспондуються з загальними настроями українського населення щодо цієї проблеми. Проведене з 27 лютого по 5 березня 2009 р. соціологічною службою Центру Разумкова обстеження громадської думки з метою оцінки стану дотримання прав людини в Україні засвідчило існування певних негараздів. Більшість респондентів найважливішими назвали базові права людини (право на життя, особисту свободу, свободу слова і переконань, свободу пересування, недоторканість особи, право на таємницю та ін.). Водночас дотримання прав людини в Україні оцінене не високо, а третина опитаних взагалі наголосила на порушенні їх прав протягом 2008 р. Не високо оцінили респонденти й ефективність різних способів захисту своїх прав, що підтверджує думку про те, що діюче в Україні демократичне законодавство подекуди „не працює”.

Визначні постаті минулого і сьогодення, що уособлюють образ епохи, а також історія конкретних соціальних явищ, соціальних процесів історичної трансформації обговорювались учасниками третьої секції „Особистість, соціум в історичному вимірі” (модератор – доцент кафедри історії, кандидат історичних наук Т.Шевчук; секретар – студентка ФСП Д.Іванчук).

Зауважимо, що українська наукова біографістика має давні традиції. Перший досвід створення біографічного словника відноситься до середини ХІХ ст. і був пов'язаний з діяльністю видатного науковця, професора університету св.Володимира В.Антоновича та цілої плеяди інших блискучих вчених-гуманітаріїв М.Грушевського, С.Єфремова, В.Щербини та ін. Попри вилучення, зумовлені цілком певними ідеологічними обставинами, чималі здобутки мала українська біографістика і в УРСР. Проте лише за умов сучасної України наукова біографістика стала

набувати справді значного масштабу, реальним відбиттям чого стало утворення Інституту біографічних досліджень, видання серії наукових монографій, довідкових видань. Своє зацікавлення історичною біографістикою активно демонструють як професорсько-викладацький склад, так і студенти КПІ. Тому чимало цікавих доповідей у царині біографістики було представлено й на конференції. Власне, так чи інакше, наукова біографістика була представлена практично на всіх секціях конференції. Щодо третьої секції, то тут переважали доповіді, які висвітлювали життєвий шлях постатей далекого минулого – Максима Кривоноса (О.Чмуневич, НУБіПУ) і Я.Вишневецького (К.Ходак, ХТФ), П.Дорошенка (М.Бібік, НУБіПУ), К.Розумовського (О.Зінюкова, НАУ), П.Орлика (О.Білошицька) та ін. Водночас доволі широким був тематичний спектр доповідей, які аналізували ті чи інші соціальні явища і процеси. Були виголошені доповіді про релігійний світогляд запорізьких козаків (І.Шилін, НУБіПУ), аграрну політику в Українській козацькій державі у другій половині ХУІІ ст. (М.Покозацька, НУБіПУ), роль жінки в козацьку добу (А.Залоза, НУБіПУ), особливості історії гайдамацького руху (на прикладі м.Кодня) (В.Довгань), соціально-економічні наслідки реформаторської діяльності П.Столипіна (А.Копотун, НУБіПУ), махновський рух на Гуляйпільщині (Ю.Панасейко, НУБіПУ). життя та побут населення України в умовах німецько-фашистського окупаційного режиму (Т.Максимчук, РТФ НТУУ), суспільно-політичне життя в Україні за умов десталінізації (І.Гарбуз, ФЕЛ) та ін.

Учасники четвертої сесії (модератор – доцент кафедри історії І.Лебедев; секретар – студентка ФСП В.Дорош) представляли наукові здобутки щодо вивчення основних етапів, процесів і подій історії науки і техніки з давніх часів до сьогодення у контексті основних тенденцій розвитку світу. З цікавістю вислухали присутні доповіді про стрибкоподібність у розвитку наукового пізнання (А.Каталзен, ФСП), специфіку науки як об'єкт управління (А.Котул, ФСП), специфіку діяльності наукових установ УРСР (Г.Хоменко, ПСА), особливості організації науково-дослідної роботи в Національному університеті біоресурсів і природокористування України (С.Ковальська, НУБіПУ). На аналізі творчої спадщини видатних персоналій вітчизняної науки зосередили свою увагу І.Гринько (ФЕЛ), А.Бугрова (ВПІ), В.Клімова (ФЕА), К.Педченко (ВПІ) та ін. Ґрунтовністю відзначались також доповіді, присвячені розвитку парового транспорту в першій половині ХІХ ст. (С. Моторний, ФСП), розвитку систем зв'язку у другій половині ХІХ ст. (Н. Чорнокур, ФСП), історії винайдення та впровадження робочих машин у машинобудуванні (М.Лебедь, ФСП), технічному переоснащенню металургії та гірничої справи на межі ХУІІ – ХІХ ст. (А.Навара, ФСП),

історії ракетобудування в Україні (І.Стубров, ХТФ), історії винайдення атомних технологій (О.Клименко, ФСП). Не оминули учасники й обговорення вкрай актуальних сьогодні екологічних проблем у розвитку науки і техніки. На прикладі аварії на Чорнобильській АЕС (М.Талда, ФСП) було продемонстровано важливість вироблення концептуальних підходів щодо забезпечення екологічної безпеки держави.

Загалом учасники традиційно продемонстрували неабияку зацікавленість історією науки і техніки. У цьому, безперечно, є певна заслуга професорсько-викладацького складу Кафедри історії, яка вже більше десяти років з незмінним успіхом викладає студентам вітчизняну історію науки і техніки у контексті загального курсу „Історія України: соціально-політичні аспекти”. Нині ж Кафедрою історії розроблено новий навчальний курс „Історія науки і техніки”, який, на відміну від опрацьованих у минулому „класичних схем”, зорієнтованих переважно на дослідження історії природознавства і техніки, націлений на охоплення усіх форм наукового знання – і природничого, і технічного, і гуманітарного. Маємо надію, що вже у найближчий час цей курс займе достойне місце серед інших дисциплін гуманітарного циклу.

Другий день конференції пройшов у форматі „круглого столу” на тему „Україна в контексті геополітичних реалій першої половини XVIII ст. (до 300-річчя Полтавської битви)” (модератор – доцент кафедри історії С.Лисенко, секретар – студент ХТФ П.Вавулін). Робота секції почалась з перегляду фрагменту науково-популярного фільму „Анатема” з циклу „Невідома Україна. Нариси нашої історії” (1993; автори сценарію – Віталій Шевченко, Михайло Юдін, реж. – Леонід Анічкін). Далі перед учасниками виступила завідувач кафедри історії С.Костилева, яка наголосила важливий здобуток українського сьогодення – можливість різнобічного вивчення будь-яких сторінок вітчизняної історії і ведення вільної дискусії, демонстрації полярних поглядів на ту чи іншу складну історичну проблему. С.Костилева також відмітила, що в ідеалі історична свідомість людини повинна ґрунтуватися не на міфах та технологіях „політико-ідеологічної обробки”, а на ґрунтовних знаннях, і закликала студентів до виявлення творчого, критичного мислення. Із зацікавленням вислухали студенти виступ доцентів С.Лисенка, М. Титаренка, які представили існуючі в сучасній історичній науці різні підходи до вивчення і висвітлення заявленої на „круглому столі” теми.

Відзначимо надзвичайно широкий тематичний спектр представлених студентами доповідей. Деякі учасники зосередились на вивченні геополітичних реалій, що ними жила Центральна та Східна Європа наприкінці XVII – XVIII ст. (П.Бабашко, ХТФ), дипломатичній історії, зокрема українсько-шведських взаєминах (П.Вавулін, ХТФ), політичних

відносинах Запорозької Січі й Кримського ханства (О.Федоров, ХТФ). Ряд доповідачів висвітлили перебіг Північної війни 1700-1721 рр. (Д.Безсінний, ХТФ), Полтавської битви 1709 р. (Є.Ніколаєв, МІФ), впливі останньої на геополітичну ситуацію в Європі (С.Печенюк, ДЕТУТ). Емоційно обговорювалась тема про перехід частини українських козаків на чолі з І.Мазепою на бік війська Карла XII. Присутні розійшлися в оцінках щодо виправданості такого кр., хоча й погодились з тим, що Україна в той час потерпала від надмірного політичного і економічного втручання Російської імперії і що проблема вибору союзників для досягнення користі власної держави завжди була і залишається однією з найбільш складних і контраверсійних у дипломатії.

Чимало студентів присвятили свої доповіді персоні гетьмана Мазепи. Обговорювались теми родоvodu гетьмана (А.Трофімчук, ФСП), його державна і військова діяльність (Є.Лозов, ФАКС), соціальна політика (М.Поліщук), його роль у духовному житті тогочасної України (Ю.Радчук, ТЕФ), релігійна та культурна спадщина (К.Бойко, ММІФ). Порущувались і такі досить делікатні теми, як кохання літнього гетьмана Івана Мазепи до Мотрони Кочубеївни (К.Бойко, ММІФ). Цікавими були виступи, які охоплювали тему „Мазепа і історична пам'ять”. У цьому контексті заслуговують на увагу представлені учасниками доповіді про причини довготривалості анафема Мазепи (А.Салімов, ФЕА), співставлення видатних постатей європейської політики гетьмана Івана Мазепи та царя Петра I у новітніх історичних дослідках (М.Каричківський, ММІ), образ Івана Мазепи в українській та зарубіжній літературі (Я.Кулай, ТЕФ; М.Корольова, ХТФ) та ін.

За результатами засідань чотирьох секцій і „круглого столу” були складені резолюції з підведенням підсумків дводенної роботи конференції. Модераторами секцій були визначені кращі доповіді та визначено ряд актуальних завдань подальшої наукової роботи студентів. Гарним завершенням роботи форуму стала екскурсія до Державного політехнічного музею, що її провів доцент кафедри історії М.Ховрич.

Загалом же конференція традиційно пройшла у дружній атмосфері співпраці професорсько-викладацького складу та студентів. Маємо надію, що найближчим часом, попри існуючу матеріальну скруту, матеріали конференції будуть надруковані і гідно представлятимуть наукову працю студентства КПІ у гуманітарній сфері.